

Kıbrıs Sultan II. Mahmud Kütüphanesi ve Yunanistan Rodos Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi'nin Mekân-İnsan İlişkisi Açısından İrdelenmesi

An investigation of the Sultan II.Mahmud Library in
Cyprus and the Rhodes-Hafız Ahmed Aga Library in
Greece in Terms of the Place-Human Relationship.

Neval Konuk Halaçoğlu*

Öz

Zamanın olduğu gibi mekânın da bir tarihi vardır. Toplumların mekânları değişim sürecine tabii tuttuklarından ve dolayısıyla da aktörlerin değişmesi ile mekânların tarihinin tekrar tekrar yazılmasına ihtiyaç vardır. İnsan varolduğu günden beri mekâna biçim vermiştir. Bu biçim verişte onun hayatı algılaması ve dolayısıyla anlamlandırmasının etkisi çok açıktır. Çünkü, insan mekânla sadece fiziksel olmaktan öte psikolojik yönden de ilişki içindedir. Yazımızda, 1793 yılında Rodos'ta açılan Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi ile Lefkoşa'da 1829'da açılan Sultan II. Mahmud Kütüphanesi'ni insanın hayatını anlamlandırması dolayısıyla – mekân- insan ilişkisi bağlamında ele alınmaktadır. KKTC'nin en önemli kültür mirasından biri olan Sultan II. Mahmud Kütüphanesi ile Yunanistan Rodos Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi, Kıbrıs ve Rodos Türkü'nün sahip olduğu kültürel birikimi/ kültürel geçmişi/tarihsel belleği ifade etmesi açısından oldukça önemlidir. Her iki kütüphane ve mekanları, bir taraftan her iki Türk toplumunun geçmişte ne kadar önemli bir ilmi birikime sahip olduğunu gösterirken, diğer taraftan da Kıbrıs Türkü'nün ve Rodos Türkü'nün hafızasına hâvidir.

Anahtar kelimeler: Kütüphane, Kıbrıs, Rodos, mekan, Osmanlı mimarisi, Sultan II.Mahmud.

Abstract

There is a history of place like time. There is a need to rewrite the history of the places with the change of the actors as a result of the societies because of subjecting the places to change process. Since the birth of

* Öğr.Gör.Dr., Marmara Üniversitesi, Turist Rehberliği Bölümü-İstanbul-Türkiye, neval.konuk@marmara.edu.tr, Araştırma Makalesi.

human being, places have been shaped. The effect of people life perception and making sense in this formation is very clear. Because, people do not have only physical relationship but also psychological. Our article deals with the relationship between people and place because Hafiz Ahmed Aga Library created in Rhodes in 1793 and Sultan II. Mahmud Library created in Nicosia in 1829 make sense of human life. Sultan II. The Library of Sultan II. Mahmud which is one of the most important cultural heritage of TRNC and the Library of the Greece-Rhodes The Hafiz Ahmed Aga are very important in terms of expressing the cultural background and historical memory of Cyprus and Rhodes. Both the libraries and their places show that Turkish societies have important wisdom in the past and in the memory of the Turkish Cypriots and Rhodes Turks.

Key words: Library, Cyprus, Rhodes, Place, Ottoman Architecture, Sultan II. Mahmud.

GİRİŞ

Mekân üzerinde ısrarla duran ve mekânı toplumsal ilişkiler bağlamında çözümlenmeye çalışan 20. yüzyılın önemli filozoflarından Henri Lefebvre “Mekânın Üretimi” adlı eserinde, zamanın olduğu gibi mekânın da bir tarihi olduğunu, toplumların mekânları değişim sürecine tabii tuttuklarından bahsetmekte ve dolayısıyla da aktörlerin değişmesi ile mekânların tarihinin tekrar tekrar yazılmasına ihtiyaç olduğundan söz etmektedir (2014: 447). Makalemizde 1793 yılında Rodos’ta açılan Hafiz Ahmed Ağa Kütüphanesi ile Lefkoşa’da 1829’da açılan Sultan II. Mahmud Kütüphanesi’ni insanın hayatını anlamlandırması dolayısıyla – mekân-insan ilişkisi bağlamında ele alacağız.

GEÇ DEVİR OSMANLI KÜTÜPHANELERİ:

Sultan III. Selim (1789-1807) ve II. Mahmud (1808-1839) devirlerinde devlet adamlarının, Anadolu’da doğup büyüdüğü veya görev yaptıkları şehirlerde kütüphaneler kurdukları bilinmektedir. Sultan II. Mahmud devrinde kazalara kadar yayılan kütüphanelerin denetimiyle ilgili bazı çalışmalara teşebbüs edilmişse de, vakıfların idaresini merkezileştirmek için kurulan Evkaf-ı Hümayun Nezâreti’nin (1242/1826) vakıfları ancak Tanzimat’tan sonra kontrolü altına alabilmesi, bu devirde kütüphanelerle ilgili köklü değişiklikler yapılmasını mümkün kılmamıştır. Bununla birlikte Sultan II. Mahmud devrinde kütüphanelerde yoğun bir sayım ve kataloglama faaliyeti görülür (Erünsal 2008: 775; Erünsal 2015: 736). Ayrıca, kütüphanelerde kitapların depolandığı bölümlerin yanı sıra, okuma salonları da ortaya çıkmıştır. Bu salonlar rahle, halı, hasır, minder, sedir ve Rodos’ta olduğu üzere masa ve sandalyelerle tefriş edilmiştir.

MEKÂN-İNSAN İLİŞKİSİ:

İngilizce “space” olarak bilinen mekân kavramı ve bu kavram etrafında oluşturulan anlam örgüsü, batı düşünce tarihinin de en önemli konuları arasında yer almıştır. Aristotles’e

göre mekân, tüm yön ve özellikleri içeren yerlerden oluşan dinamik bir alandır (Demirkaya 1999: 4). Parmenides'e göre, mekân var olmayan bir şey, mutlak bir yokluk iken; Atomculara göre, atomlar arasında var olan ve içinde atomların hareket ettiği boşluktur. Descartes, mekânı maddeyle özdeşleştirmiştir ve bir mekânın o mekânı işgal eden cisimden ayrılmadığını söyleyerek boş mekânın olmadığını savunmuştur. Leibniz, mekânların mantıksal bir ürün olduğunu ve mekânların salt bağıntılardan meydana gelen bir durumlar dizini olduğunu (Cevizci, 1997: 468-469); Kant ise, insan zihninin ya da algılarımızın zorunlu bir "a priori" (önsel) formu olduğunu savunmuştur. Kant'a göre mekân, maddeden farklı ve ondan bağımsızdır, deney dışı sezidir, dış uyumun biçimidir (Demirkaya, 1999: 5).

İnsan var olduğu gündün beri mekâna biçim vermiştir. Bu biçim verişte onun hayatı algılaması ve dolayısıyla anlamlandırmasının etkisi çok açıktır. Çünkü, insan mekânla sadece fiziksel olmaktan öte psikolojik yönden de ilişki içindedir.

Roma imparatoru Hadrian zamanında yapılan Pantheon ile Batı mimarisinde mekân kavramı iç mekân sorununda somutlaşmıştır. O kadar ki bu dönemde mimari mekân kavramı hemen hemen iç mekândan ayırt edilemez olmuştur. Binanın maddi dış kabununun belirlediği ve sadece bir boşluk olan iç mekân, aynı zamanda insanın hem ruhsal iç dünyasıdır, hem de geçmişini içeren bir zaman kutusudur.

Roma mimarisinde ağır kütsel bir yapı tarzının belirlediği loş ve kapalı bir iç mekân söz konusu iken, Bizans döneminde içten dışa doğru genişleyen bir iç mekân vardır. Osmanlı mimarisinde ise dış mekânla tam bir uyum içinde olan ve birliğe (tevhide), ruhsal/manevî dinginliğe ulaşmış bir merkezi iç mekân oluşmuştur.

Mekâna biçim verme ile hayatı anlamlandırma (kültür) ilişkisi, Kur'an ile hayatlarını anlamlandırmış insanların gerçekleştirdiği Vahiy Kültürü/İslâm Medeniyeti için de söz konusudur. Kur'an insanların içinde yaşadıkları mekânlarda Kur'an'a yönelip onu okuyup, düşünüp, anlamaya ve bizzat yaşamlarında uygulamaya çalışmalarını istemektedir.

"Mekân sözcüğü "k-v-n" kökünden türemiş ve bir masdar anlamında hem "var olma" hem de "bütün var olanları içeren kosmos" manâlarını kapsayan bir kelimedir. Bütün evren yani varolan şeylerin tümü bu kevnî-oluşa varılmaya=kainat'a aittir. Mekân ise, ey-lemlerin/bütün insanî yapıp-etmelerin/amellerin oluştuğu yer demektir. Buna göre mekân kavramında soyutla somut arasında sürekli bir gidiş-geliş vardır. Kur'an-ı Kerim'in kainat'ı Allah'ın varlığına, birliğine işaret eden "kevnî âyet" olarak tanıtması, kendisini de "kavli âyet" olarak tarif etmesi bu bağlamda da değerlendirilmelidir" (Serinsu, Taşkıran 2000: 220-230). Kâbe'ye baktığında mekânsızlığın mekânda görünür üç boyutlu mimarî simgesini gören insanın bu algılayışı, mimarî ve kentsel mekâna da yansımıştır.

Mimarî yapıların cephelelerinde, kapılar, pencereler, kubbeler, duvarlar çini üzerine celî-sülûs'le kuşak ve pencere alınlıkları gibi mimarî elemanlar üzerinde görsel olarak yer alan Kur'anî ifadeler, Kur'an ile hayatı anlamlandırmanın, soyut olanı somut olana

dönüştürmenin canlı örnekleridir. Kur'anî ifadelerin mekânda görsel olarak kullanılması Kur'anın gerçek, hayatın içinden bir tefsiri olmuştur. Bir mimarî yapının cephesinde kullanılan bir Kur'anî ifade, bu yorumla muhataplarına Kur'an-insan-hayat bütünlüğünü keşfettiren bir ufuk vermiş, bireyin/toplumun "kendinin farkında olması" için "unutmaması gereken ilkeleri" hatırlatmıştır.

Kur'anda Allah'ın "Hâlık" sıfatını taklit etmek anlamına gelen görüntüsel göstergelerin (suret) iç mekânlar ve kentsel mekânlarda kullanımlarının yasaklanmış olması nedeniyle yazı özel bir önem kazanmış, bağımsız bir sanat dalı hâline gelerek somut ve kütleli mimari mekânı adeta hafifletmiş, yumuşatmış, kütesinden arındırmıştır.

HAFIZ AHMED AĞA KÜTÜPHANESİ:

Rodos Kalesi içinde, Orologiou Meydanı, Nu.:44'te yer alan kütüphane vakfı, Yunan uyruklu soydaşımız Yusuf Kıbrıslı tarafından idare edilmektedir. Avlu kapısı üzerinde yer alan kitabesinden Hafız Ahmed Ağa tarafından hicrî 1208 (milâdî 1793-94) tarihinde inşa ettirildiği anlaşılmaktadır (Konuk 2008 s.160-161).

Kütüphane bazı kaynaklarda yaptığı bazı düzenlemelerden dolayı Fethi Paşa Kütüphanesi adıyla da anılmaktadır. Fethi Paşa, İstanbul'dan getirttiği kitaplarla kütüphaneyi zenginleştirmiştir (Çelikkol 1992: 87). Ayrıca, kütüphanenin bulunduğu mahallin yakınına vakıf olarak bir Rüştîye mektebi ve saat kulesi ile bunlara gelir temin eden 14 dükkân inşa ettirmiştir (Örenç 2006: 270-271). Daha çok medrese öğrencilerinin istifade ettiği anlaşılan kütüphane, 1863 yılında meydana gelen büyük depremde hasar görmüştür (BOA., İ.DH., Nu.:24099).

Bugün Müslüman Kütüphanesi olarak adlandırılan yapı, avlu içerisinde yer almaktadır. Avlusunda Kur'anı Kerim okumak için inşa edilmiş olan iki bina, Hafız Ahmed Ağa'nın babası Hasan Ağa tarafından 1797'de yaptırılan bir çeşme ve bir kuyu bulunmaktadır. Ayrıca, Rodos'ta Osmanlı döneminde inşa edilmiş ve günümüze ulaşmayan çok sayıda yapının kitabeleri sergilenmektedir.

Kütüphane binası, dikdörtgen plânlı olup; iki odası bulunmaktadır. Odaların üzerleri yarım küre biçiminde iki kubbe ile örtülüdür. Yapıya beş basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Girişteki mekân okuma salonu, diğer bölüm ise kitap deposundan meydana gelmektedir. Ahmed Ağa'nın vakfiyesinde, bu asır kütüphanelerinde artık yaygın bir hâle gelmeye başlayan mekâna yüklenen fonksiyon (kitap okuma) haricinde, kütüphanede ibadet ve dinî faaliyetlere büyük ölçüde yer verdiğini görmekteyiz (VGMA., 743, s.156). Ahmed Ağa; Mevlid, Regaib, Mi'rac ve Berât gecelerinde Baş hâfız-ı kütüb Efendi'nin nezâretinde toplanacak yirmi derviş yetmişbeş bin kelime-i tevhid okuyup sevabını kütüphane kurucusu ve ailesinin ruhlarına bağışlayacaklardır. Ayrıca belirtilen gecelerde kütüphanede gaziler helvası pişirilip dağıtılacaktır. Her yıl Muharrem'in on beşinde kütüphane avlusunda pişirilecek aşure ve kurban bayramlarında mütevellî tarafından satın alınıp kesilecek koyunlar "hazırûn olan fakara-i müslimîne tevzi' ve

taksim ve it'âm olunacaktır” (VGMA, 743: 156). Ahmed Ağa, Şevvâl ayının ilk altı gününde oruç tutacak kütüphane personeli içinde her akşam hâfız-1 kütüblerin odalarında iftar için yemek hazırlanmasını istemektedir (VGMA, 743: 156-157).

Rodos Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi vakfiyesi şartlarında da görüldüğü üzere, kütüphanede, mekâna yüklenen dinî fonksiyonlar oldukça fazladır. Kütüphanede yer alan mekânlar dinî faaliyetlerin içeriğine göre yeniden tanımlanmış ve cisimlenmiştir. Avluda aşure ve kütüphanede gaziler helvası pişirilerek; kütüphane hâfızlarının odalarında yemek iftar/sahur yemeği hazırlanarak ve kütüphane içerisinde kelime-i tevhid okunarak, adı geçen mekânlar belirli günlerde farklı fonksiyonlar yüklenmiştir.

Günümüzde Yunanistan'da ayakta kalan tek vakıf olan Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi halen, Rodos Türklerinin kandil ile bayram günlerinde toplandıkları ve bayramlaştıkları tek mekândır. Asli fonksiyonunu özel izinlerle sürdüren kütüphane, adaya gelen turistler içinde önemli bir ziyaretgâhtır.

LEFKOŞA SULTAN II. MAHMUD KÜTÜPHANESİ:

Sultan II. Mahmud Kütüphanesi, Kıbrıs mutasarrıfı Ali Ruhi Efendi tarafından 1829 yılında kurulmuştur. Kesme taştan inşa edilen bina, Lefkoşa'nın kuzey kesiminde Seli miye Camii'nin doğu tarafında yer almaktadır. Tek kubbeli mekânı ve önünde iki kubbeli revakıyla klasik Osmanlı mimarisini yansıtmaktadır. Arşiv vesikalarında kütüphanenin kuruluş amacı olarak zikredilen medrese ise kütüphanenin kuzeyinde bulunup, Büyük Medrese (Yeni Medrese) adıyla anılıyor idi (Bağışkan 2005: 354).

Kütüphanenin girişindeki revağın güneybatısında bulunan ve zamanın kütüphane memurlarına (Hâfızü'l-kütüp) ait olan, ve “Teneffüs Odası” olarak da bilinen bu küçük oda, büyük olasılıkla Hilmi Efendi'nin yazdığı kasidenin kütüphaneye yerleştirildiği hicrî 1245 (milâdî 1829-1830) yılında revağın yarısına duvar örülme suretiyle elde edilmiştir (Bağışkan 2005: 355).

Kur'an'da Allah'ın “hâlık” sıfatını taklit etmek anlamına gelen görüntüsel göstergelerin (suret) iç ve dış mekanlarda kullanımlarının yasaklanmış olması nedeniyle yazı özel bir anlam kazanmış, bağımsız bir sanat dalı hâline gelmiştir. Hat sanatıyla, kültürel mimari ve mekan adeta hafiflemiş ve kültüresinden arınmıştır. Sultan II. Mahmud Kütüphanesi'nde kubbeyle örtülü ana mekanın iç duvarlarının üst kısmının Hoca Hasan Hilmi Efendi tarafından yazılmış Sultan II. Mahmud'u metheden altın varaklı ve kâbartma bir kaside ile çevrili olması da, bu mekan- insan ilişkisinin dini ve sanatsal açıdan ele alınan bir göstergesidir.

Bunun akabinde kütüphanelerin işlev ve amaçlarıyla bütünleşen Kur'ani kapısı ifadeleri de yapıların giriş kapısı üzerinde kitabe olarak bulunurdu. İstanbul Laleli'de Rağıp Paşa Kütüphanesi'nin cümle kapısı üzerinde “Fiha kutubun kayyime” (98/Beyyine 3): “Orada değerli kitaplar vardır” ayeti buna örnektir. Sultan II. Mahmud Kütüphanesi

girişinin üzerinde ise “fiha kutubun kayyime/içinde çok değerli kitaplar bulunmaktadır” ayeti kerimesi işlenmesi, mekan- insan ilişkisinin sanatsal/kitabî bir göstergesidir.

Hicri 1244 (milâdî 1829) tarihli kütüphanenin inşa kitabesinde, Sultan II.Mahmud’dan ve kütüphaneden övgüyle söz edilmektedir. Halen kütüphanede korunan hicri 1245 (milâdî 1829/1830) tarihli ahşap kitabede kütüphanenin işleyişiyle ilgili önemli bilgiler içermektedir.

Kitabenin transkripsiyonu şu şekildedir:

“Şehinşâh-ı muazzam Hazret-i Sultan Mahmud Han
Hatadan hifzede zât-ı şerifin Rabben el-Mabud
Kütüphâne binasıyla edip Lefkoşa’yi ihyâ
Talepkerân-ı ilmi eylediçün nâil-i maksud
Kemâli ihtimamından ana nâzır edip ta’yin
Tetimmâtiyle oldu ol mekân-ı dilküşâ meşhûd
Ali Ruhi Efendi vâli-yi mahrûse-i Kıbrıs
Binasında olup emr-i emânetle şeref efzûd
Yapub kurbunda bir kâşâne-i dilen-yi hoş-manzar
Anı nâzırlara meşrûta kıldı ol himem alud
Hüdâ ol padişâhın sâye-i lütfunda her dâim
Ede ola zât-ı sâhib-i himmet-i eltâfiyle pür-sûd
Geçip bir kez olub nâzır dedim bir sâde ruh-i târih
Nezârethâne yaptırdı şerefver ruh-i pür-cûd” (Kıbrıs’ta Türk Eserleri: 30).

Yukarıdaki kitabe metninde yer alan;

“Yapub kurbunda bir kâşâne-i dilen-yi hoş-manzar.
Anı nâzırlara meşrûta kıldı ol himem alûd”

Dizelerinden Sultan II. Mahmud’un binanın hemen yanında kütüphane görevlilerinin oturacakları, bir konut yaptırdığı anlaşılmaktadır. Kütüphanede görev yapacak kişilerin barınma mekanlarının da düşünüldüğü ve çözümlendiği görülmektedir.

Kıbrıs’ta Sultan II.Mahmud Kütüphanesi’nden önce açılmış olan yapılar ya şahıslara ait veya cami, tekke ve zaviyelere ait kütüphanelerdi. Bu kütüphaneler, kurulma nedenleri itibariyle halkın/tebaanın tamamına açık değillerdi. Mutasarrıf Ali Ruhi Efendi Sultan II.Mahmud Kütüphanesiyle Kıbrıs’ta ilk defa halkın istifadesine sunulan merkezi bir kütüphane kurmuştur (Uysal 2011:138).

Kütüphane tasarlanırken öncelikli olarak Büyük Medresede tedris gören talebeler düşünülerek, bir medrese kütüphanesi olarak faaliyet göstermesi düşünülmüştür (Özgül 2004: 39). Nitekim Ali Ruhi Efendi Dersaadete sunduğu dilekçesinde, Kıbrıs’ta okumakta olan medrese talebelerinin yararlanacakları bir kütüphanenin bulunmadığını, dolayısıyla onların bu ihtiyaçlarını gidermek için bir kütüphanenin kurulmasına

izin verilmesini talep etmiştir. Kütüphane kurma konusunda deneyimli olduğunu da söylemiştir.

Ancak gerek padişah tarafından buraya bağışlanan eserler, gerekse Kıbrıs'ın tanınmış kişileri tarafından vakfedilen kitaplar gerekse de Kıbrıs'ta oluşan algı yapının kuruluğu anından itibaren bir medrese kütüphanesi olarak değil, bir merkezî kütüphane olarak düşünüldüğünü ortaya koymaktadır (BOA., HAT., 1578/12). Merkezi bir kütüphane olarak fonksiyon kazandırılan yapıdan ve işleyişlerinden herkesin faydalanması amaçlanmıştır.

Sultan II. Mahmud Kütüphanesi'ne tayin edilen birinci ve ikinci Hafız-ı Kütübler; kütüphaneye gelecek olan kişilere Kur'an kıraatı ile birlikte Buhari derslerini verme görevini üstlenmişlerdir. Bu derslerin kütüphanede verilmek istenmesinin nedeni, medrese talebelerinin de bu derslerden istifade etmeleri ve kütüphanenin dinî bir merkez hâline getirilmesi düşüncesidir. Kıbrıs'ta Sultan II. Mahmud Kütüphanesi dışında Buhari dersleri verilen başka bir yer bulunmaması da bu durumu doğrulamaktadır (Söylemez 2015: 27).

Osmanlı döneminde Anadolu'da özellikle Selâtin camileri başta olmak üzere, camilerde veya kütüphane, ya da belirlenen kimi yerlerde Kur'an hatimlerinin indirilmesi ve Buharihânlar tarafından Buhari derslerini verilmesi bir gelenektir. Kıbrıs'ta ise bu geleneğin yalnızca Sultan II. Mahmud kütüphanesinde sürdürüldüğü görülmektedir.

Kütüphane binası, 2008 yılında restorasyonu tamamlanarak yeniden hizmete açılmıştır. Bina Kıbrıs ile ilgili araştırma yapmak isteyenlere hizmet verecek şekilde dizayn edilmiş ve T.C. Arşivciler Derneği'nin katkılarıyla Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde var olan şer'iyeye sicilleri, tereke defterleri, ferman ve berâtların da latinize edilerek buraya konması ve araştırmacıların hizmetine sunulması kararlaştırılmıştır.

SONUÇ

Mekânın insan yaşamındaki rolü ile toplumsal, siyasal ve ekonomik yapılarla doğrudan ilgisi ve etkileşimi, günümüzde bu konuyu hiç olmadığı kadar tartışma alanına çekmiş ve sosyal bilimlerin temel araştırma alanlarından biri hâline getirmiştir. Ele aldığımız iki Osmanlı dönem kütüphanesinin, Türklerin insan-mekân ilişkisini düzenleyen, tarihini, dini inanışını ve felsefe anlayışını, sosyal ve ekonomik yapısını, bilim ve teknolojisini, coğrafi konumunu, malzeme olanaklarını, estetik beğenilerinin tümünü içeren ve yansıtan sessiz bir dili vardır. Her iki yapıda üst örtü elemanı olarak kullanılan kubbe, "birliği" simgeleyen anlamı ile bir örtüşmesi vardır ve onu bir başka boyuta taşımıştır.

KKTC'nin en önemli kültür mirasından biri olan Sultan II. Mahmud Kütüphanesi ile Yunanistan Rodos Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi, Kıbrıs ve Rodos Türkü'nün sahip olduğu kültürel birikimi/kültürel geçmişi/tarihsel belleği ifade etmesi açısından önemlidir. Her iki kütüphane ve mekânları, bir taraftan her iki Türk toplumunun geçmişte

ne kadar önemli bir ilmî birikime sahip olduğunu gösterirken, diğer taraftan da Kıbrıs Türkü'nün ve Rodos Türkü'nün hafızasına hâvidir.

Mekânlarımızı, çağımızın sunduğu teknik ve malzeme ile yeniden üreterek farklı zaman ve mekân şiiressellikleri iletebilmek, eski yapılarımızın inşasına bakıştaki duyarlılığı güncel kılmak elimizdedir. Değişen zamansal, toplumsal koşullara bağlı olarak anlamlandırılan ve yeniden şekillendirilen mekân, yaşamımızda önemli bir boyut olmaya devam edecektir.

Bütün bunlara rağmen, gitgide küçülse bile, mekân parçaları üzerinde yaşama mücadeleleri sürecektir, insan hayatında mekân hem fiziksel olarak, hem de anlamsal olarak değiştirilmeye ve dönüştürülmeye devam edilecektir.

Kaynaklar

- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA.) İ.DH. Nu.:24099. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA.) 743. 156-157.
- Altuntaş, Mustafa Celil (2010). "Osmanlı İlmî Geleneğinde Buharîhânlık", *Hadis Tetkikleri Dergisi*. C. VIII. I:33-67.
- Bağışkan, Tuncer (2005). *Kıbrıs'ta Osmanlı Türk Eserleri*. Lefkoşa: Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yay.
- Barthes, Roland (1970). *Semiotique Et Urbaisme, Architecture D'Aujourd'hui*. Paris. Behçet, Hasan, *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi (1571-1968)*. 68-69.
- Cevzici, A. (1997). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Ekin Yay.
- Çelikkol, Zeki (1992). *Rodos'taki Türk Eserleri ve Tarihçe*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay. Çuhadaroğlu, Fikret-Oğuz, Filiz(1975). "Kıbrıs'ta Türk Eserleri". *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*. Ankara: 2. 1-23.
- Demirkaya, H. (1999). *Mekân Kavramının Tarihsel Süreç İçinde İncelenmesi ve Günümüzde Mekân Anlayışı*. Yıldız Teknik Üniv. Fen Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erünsal, İsmail E.(2008). *Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay. 775s.
- Erünsal, İsmail E.(2015). *Osmanlılarda Kütüphaneler ve Kütüphanecilik*. İstanbul: Timaş Yay. 736s. *Kıbrıs'ta Türk Eserleri*. Eski Eserler Dairesi Yay. 30.
- Konuk, Neval (2008). *Midilli, Rodos, Sakız ve İstanköyde Osmanlı Mimarisi*, Ottoman Architecture in Lesvos, Rhodes, Chios and Kos Islands. Ankara:T.C.Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Yay. 256s.
- Konuk, Neval (2014). "Rodos Osmanlı Mimarisi'nden Örnekler: Kütüphane, Saat Kulesi ve Rüştîye", Uluslararası Katılımlı Rodos ve İstanköy Türklüğü Sempozyumu. 1-2 Ekim 2014, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü/Bornova-İzmir: 231-252; "Examples of Ottoman Architecture in Rhodes: Library, Clock Tower and Rüştîye(Junior High School) Buildings, The International Symposium on the Turkish Identity in Rhodes and Kos, İzmir: 255-276.
- Lefebvre, Henri (2014). *Mekânın Üretimi*. (Çev.:Işık Ergüden). Sel Yay. 447s.
- Örenç, Ali Fuat.(2006) Yakın dönem Tarihimizde Rodos ve Oniki Ada, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Özgüven, Burcu (2004). "From The Ottoman Province To The Colony: Late Osman Educational Buildings Nicosia". *MEUT JFA*, 1-2(21). 39.
- Parmaksızoğlu, İsmet (1964). *Kıbrıs Sultan II.Mahmud Kütüphanesi*. Ankara.
- Serinsu, Ahmet Nedim- Hüseyin İ.Taşkıran (2000). "Osmanlı Mimarisinde Kültürel İfadelerin Görsel Kullanımı". *Dini Araştırmalar*. Ocak-Nisan 2002, .6: 223-237.
- Söylemez, Mehmet Mahfuz (2015). "Kıbrıs II.Mahmud Kütüphanesi ve Havi Olduğu Yazmalar Üzerine Notlar", *Yakın doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*. 1/1: 21-37.
- Uysal, Mavişe Pınar (2011). "Kıbrıs Türk Kütüphaneciliğinin Bugünü ve Yarını". *Türk Kütüphaneciliği*, 25, I.
- Yıldız, Mehmet Zeydin-Alaeddinoğlu, Faruk (2011). "Küreselleşme Çağında Değişen Mekan Algılayışları", 38.ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi) (International Congress of Asian and North African Studies) (Международный конгресс по изучению Азии и Северной Африки) 10-15.09.2007 Ankara/ Türkiye, Kültürel Değişim, Gelişim ve Hareketlilik Cultural Change, Growth and Mobility, культурный обмен, развитие и мобильность.II. 845-862.